

Tudor PAMFILE (11 iunie 1883, Țepu, jud. Tecuci – 16 octombrie 1921, Chișinău), a urmat Școala fiilor de militari din Iași și Școala de ofițeri de infanterie și cavalerie din București. A editat 40 de volume de o mare diversitate tematică: studii despre credințele țăranului român despre cer și stele, de cimilituri, mai multe volume de povești populare, un volum despre industria casnică la români, trei volume despre sărbători, unul despre boli și leacuri la oameni, vite și păsări, o culegere de colinde, cântece de stea, viclei-muri, sorcove și plugușoare, un volum de cântece lirice, unul despre agricultura la români, o povestire pe scurt despre neamul românesc, un volum despre cromatica poporului român, trei volume de mitologie românească ș. a. Alte studii și culegeri i-au rămas în manuscris. Această bogată, remarcabilă operă etnografică este a unui autodidact, care nu făcuse studii universitare de filologie, de sociologie ori de istorie. I-a cunoscut pe Teodor T. Burada, Artur Gorovei, Simeon Florea Marian, N. Iorga și Ion Bianu. A fost pe front în timpul campaniei din Bulgaria (1913). A inițiat și a condus publicații periodice: *Ion Creangă*, revistă de limbă, literatură și artă populară (august 1908 – iunie 1921), *Miron Costin*, revistă de cercetări istorice (august 1913 – august 1916; ianuarie-aprilie 1919). Face parte din comitetul de conducere al revistelor *Florile dalbe* (1 ianuarie – noiembrie 15 decembrie 1919) și *Freemătul* (1 ianuarie – decembrie 1911, Tecuci; 1 ianuarie – decembrie 1912, Bârlad). În 1915, a înființat, la Bârlad, împreună cu G. Tutoveanu și Toma Chiricuță, Academia Bârlădeană. O bogată activitate culturală a desfășurat la Chișinău, în cadrul Serviciului de propagandă națională, unde fusese trimis de Simion Mehedinți, atunci ministru al Învățământului. Aici face parte din comitetul de conducere al revistei ilustrate *Moldova de la Nistru* (care apare de a 1 ianuarie 1920), colaborează la *Renașterea Moldovei*, *Cuvântul moldovenesc*, *Sfatul Țării*, *Școala Basarabiei*.

Tudor Pamfile

Mitologia poporului român

I

Povestea lumii de demult

Ediție îngrijită de Valentin GUȚU

POLISALM

Editura Polisalm Str. Petru Zadnipru, nr. 15/2, of. 23, MD2044, mun. Chișinău
Email: polirom.md@gmail.com
Tipar: Tipografia Centrală

Aprobat de Comisia de selecție pentru editarea cărții naționale
și editat cu contribuția Ministerului Culturii.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții
Pamfile, Tudor.

Mitologia poporului român / Tudor Pamfile ; ediție îngrijită de Valentin Guțu. –
[Chișinău] : Polisalm, [2026] (F.E.-P. "Tipografia Centrală"). – ISBN 978-9975-3721-5-2.
[Vol.] 1 : Povestea lumii de demult. – 2026. – 300, [1] p. : tab. – Ref. bibliogr. în subsol. –
ISBN 978-9975-3721-6-9. – Text : nemediat.

398.3/.4(498)

P 17

Povestea lumii de demult

După credințele poporului român

O părere despre culegerile și
cercetările cu privire la viața poporului român

Sporul ce se aduce astăzi prin culegerea și cercetarea unora dintre manifestațiunile sufletești și trupești ale poporului român nu ne dă niciun drept de cârtire. Nu s-au împlinit cinci ani, și Academia Română a dat, în acest timp, la lumină o seamă bună de culegeri și cercetări, care, fără ajutorința ei, s-ar fi pierdut cine știe pe ce mâni, sau care, poate, neaflând niciun îndemn, nici nu s-ar fi înfiripat. Vechea revistă din Fălticeni, *Șezătoarea*, urmează, și tot în acești din urmă cinci ani și-a luat ființă și revista *Ion Creangă*, pe care o redactez și care a apărut cu o regularitate neobișnuită.

În legătură cu aceste trei căi de dare la iveală, – am putea spune și trei trâmbițe de chemare, trei căi dintre cele mai de seamă, – sunt în măsură să știu, de câtă dragoste și mai ales de cât interes se bucură aceste manifestațiuni ale vieții neamului nostru, câtă trudă și jertfă cer pentru căutarea și culegerea lor și câtă mulțumire aduc celor ce pot scăpa de întunerecul veșnicului mormânt al celor ce „se duc, se prăpădesc”, ca un Barbu Lăutarul!

Ar fi foarte greu de căutat izvorul luminii binefăcătoare, prin urmare, al frumoaselor porniri ce au îndemnat mai cu temei străbaterea și dezbaterea acestor ogoare. Vor fi și oameni vrednici de recunoștință, va fi și un duh al vremii de astăzi care ne îndeamnă.

Să ne mulțămim deocamdată numai cu constatarea.

* * *

Dar tocmai fiindcă împrejurările sunt foarte prielnice, pe de o parte, și foarte hotărâtoare, pe de alta, este o chestiune a cărei

dezlegare nu poate zăbovi prea mult, fără a aduce o însemnată pagubă. E vorba despre organizarea acestei patriotice îndeletniciri, acestui seceriș care nu se poate întâlni întotdeauna, fie din pricina lipsei de secerători, fie mai ales din pricina recoltei pe care va ucide-o cu încetul seceta vremurilor de prefacere.

D[omnu]l A. Gorovei, dirigitorul *Șezătorii*, își are părerile d[omniei]sale¹. Ele însă sunt prea puțin pretențioase: cu ajutorul doritei societăți se va putea culege numai pe la răspântiile mari, ca din niște depozite accesibile, dar niciodată nu se va putea răzbate ungherul întunecos, unde, de obicei, stau ascunse comorile cele mai prețioase.

Statul a încercat într-un rând să dezlege această chestiune; însă – socot eu, – din pricini cu totul lumești, rezultatele au fost așa de slabe, încât, dacă nu se poate trece peste pomenirea acestei încercări, peste sporul adus, se poate păși ușor. Și cum lumea a rămas cam tot cea de atunci, acel Minister nu mai poate încerca cu folos același lucru a doua oară, decât cu o mare jertfă de... hatăruri.

Fiindcă trebuie multă pricepere, multă cumpăneală, multă indulgență, multă răbdare și un timp oarecare de experiență, cu alte cuvinte, o priveghere a unor *acelorași oameni*; după credința mea, numai Academia Română ar putea și ar avea datoria să facă această organizațiune.

Căci, dacă arhivele de documente ale trecutului nostru trebuie știute și deci cercetate cu orice preț, nu pot înțelege cum cealaltă arhivă, *arhiva vie* a sufletului românesc – urzită poate nu într-o împrejurare singuratecă, – ar putea fi mai puțin prețuită! Cu cât prețuiește mai mult o veche hotarnică de moșie decât cântecul unui rob supus pe aceeași moșie astăzi, sau al unui răzvrătit „voinic de codru” de ieri? Cu cât trebuie mai bine plătit și mai bine păstrat un document, în care isprăvnicia sau domnescul divan da o hotărâre după glăsuirea pravilelor, față de cutare pildă ori „vorbă adâncă” –

¹ O propunere în *Calendarul revistei Ion Creangă*, p. 1913, p. 24-26.

cea mai nestrămutată dintre toate orânduiri, nu a stăpânitorilor, ci a neamului!

Firește, între aceste două soiuri de documente este o strânsă legătură, care se știe, dar nu se recunoaște.

Laolaltă ele ne ajută la zugrăvirea firii noastre pe care nu o cunoaștem, dar trebuie s-o cunoaștem, ca să nu mai băjbăim prin felurite legiuri și îndrumări acel dorit „mai bine”. Știm cu toții că nu ne cunoaștem, și cu toate acestea nu ne gândim la pricini. Adâncească cineva viața noastră agricolă oficială plină de tarife și buletine; cerce să pătrundă viața noastră religioasă creștină – pe care numai vladica o cunoaște, dar și el, după scrisul cărților bisericești și legea repausului duminical; – cearnă chipul cum se seamănă învățătura în școli și în oștire, și se va încredința că cel puțin trei sferturi de trudă și de cheltuială sunt forme străine, deci zadarnice și, prin urmare, primejdioase.

Trebuie să pornim pe altă cale, pe care să ne întâlnim cu noi, să ne cunoaștem pe noi înșine, ca să știm... cu cine avem de-a face. Și mijlocul este tocmai cercetarea documentelor vii și a documentelor moarte.

Dacă cele din urmă stau astăzi în toată cinstea sub cele mai înțelepte priviri de învățați, cele dintâi, nu. Cercetarea lor pe urmă și adunarea lor mai întâi se impun neapărat.

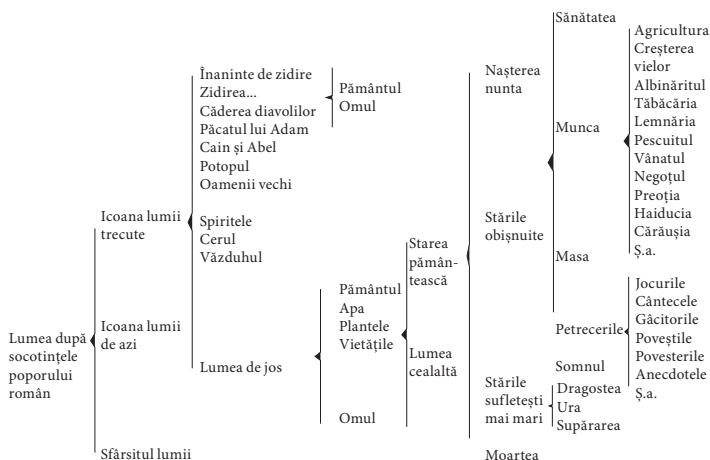
Dar cum? Cu „omul care sfințește locul” și cu banul. Și, fiind vorba de ban al cărui preț eu nu-l știu, – trec mai departe.

Va mai trebui să se orânduiască materialul cules după un plan cât se poate de complet și cuprinzător, cu trăsăturile cele mai distincte.

Într-adevăr, dacă până acum ne plângem că o mare câtime de culegeri zace neștiută în felurite foi și reviste, astăzi, pe lângă răul care dăinuiește încă, avem o mulțime de colecțiuni, în care cuprinsul uneia nu ține sama de al celorlalte, repețindu-se astfel lucruri bine cunoscute de mai multe ori și pricinuind astfel, pe de o parte, o cheltuială zadarnică, iar, pe de alta, o greutate în cercetări.

Dezlegarea acestui punct este cu atât mai ușoară, cu cât oricine se poate opri la... cele scrise pe hârtie!

Astfel, din parte-mi am întocmit următorul plan, în care ar intra, dacă nu toate, cel puțin de bună samă aproape toate materialele culegătorilor trecuți și viitori. Întâia cercetare ce urmează să se facă după acest plan este tocmai *Povestea lumii de demult*, în fruntea căreia am pus aceste șire, peste care se va trece!

Partea I

Înainte de zidire

1. Privind în jurul său, omul a văzut: jos *pământul* sub toate înfățișările sale, din care izvorăsc apele, pe care cresc plantele, pe care se mișcă oamenii și toate vietățile, iar sus *cerul* căptușit câte-odată cu nori, pe sub care se plimbă vânturile, și alteori senin, cu soare, lună și stele.

În clipele sale filosofice a cugetat și s-a încredințat că toate acestea sunt purtate de cineva, căci, nefiind însuflețite, de la sine nu puteau să aibă voință și, prin urmare, mișcare. E o ființă sau sunt mai multe ființe care le poartă, un *Dumnezeu* sau mai mulți *Dumnezei* care, stăpânindu-le, le-au și făcut, le-au *zidit* într-o vreme foarte îndepărtată? Vrâsta intelectuală a omului trebuia să fie destul de înaintată, pentru ca dânsul să-și poată frământa această taină; și e firesc lucru ca noțiunea zeității să se concretizeze, pe vremea acestei vrâste intelectuale, dintr-o vanitate ce se înțelege ușor, sub o înfățișare tot omenească, cea mai desăvârșită dintre toate. Epoca – noi, folosindu-ne de graiul poporului, îi vom zice *veleat* –, *veleatul* acesta, când omul s-a putut astfel întreba, cuprinde, de bună seamă, pentru unele trepte sociale, încă și vremurile noastre. De aceea răspunsul sau răspunsurile pe care și le-a aflat omul cu privire la această întrebare pot încă și astăzi să fie reafiate sau înmulțite.

Aflând pe Dumnezeu ziditor a toate, firesc a fost să se întrebe după aceasta: „Și pe Dumnezeu cine l-a făcut?”. Iar răspunsul nu putea fi de cele mai multe ori decât acesta: „Un alt Dumnezeu”. Dar, se înțelege, urcând mereu pe această scară de Dumnezei în subordine, mintea omului trebuia să-și fixeze o sumă de ființe abstracte – lucru prea greu. De aceea, în neputința sa, a fost silit să se oprească la un singur ziditor sau la o singură tovărășie de ziditori.

Credința pe care o găsim prin unele părți din Oltenia și care ne spune că cel mai vechi Dumnezeu este *Sabaot*, că după dânsul a

venit *Amon*, că după aceasta a stăpânit *Apolon*, că acesta a lăsat în locu-i pe *Dumnezeu*, înaintașul lui *Iisus*, o socotim ca o influență accidentală cărturărească¹. Tot astfel și altă credință, care ne spune nelămurit că „Dumnezeu s-a născut în numele Tatălui”².

2. Dar înainte de zidire, de lume? „*Nimicul*”, *pustiul*, e prea abstract. Lui Dumnezeu ca ființă i-a trebuit ceva sub picioare, pe care să meargă, ceva care să nu fie pământ. Și omul a găsit, nevoit a primi existența unui lucru tare, *apa*. La început a fost *apa*, din care, după o credință bucovineană, s-a născut Dumnezeu:

La începutul începutului nimic nu era pe lume decât *întuneric* și o *mare* fără de margini. În mijlocul acestei mări s-a ridicat un *vârtej de spumă*, din care s-a născut Dumnezeu³. Felul în care s-a născut ni-l spune o altă credință, tot bucovineană: în mijlocul spumei de pe mare erau un *fluture* și un *vierme*, care pluteau pe apă în neștire. De la o vreme însă fluturile și-a lepădat aripile și s-a întruchipat într-un *fecior* tânăr și frumos, care a fost *Dumnezeu*, iar viermele s-a prefăcut și dânsul îndată într-o altă făptură, în *El*, *Drac* sau *Diavol*⁴. Fiindcă, după cum vom vedea, poporul român socotește uneori facerea lumii ca o lucrare a celor două su-flete, e firesc să ni se vorbească și aici despre acest dualism.

3. Prin Bucovina se crede că „înainte de facerea lumii nu era pământ, soare, lună și stele, nici oameni și vietăți, ca în ziua de astăzi, ci numai o *apă* ori încotro te-ai fi întors și te-ai fi uitat. Iar deasupra acestei ape nemărginit de mare, umblau încolo și încoace *Dumnezeu* și *Dracul*, unicele ființe pe atunci”⁵.

Prin alte părți se crede că Dumnezeu avea chipul unui *hulub* care zbura pe deasupra apei, iar Necuratul stătea în apă, având trei rânduri de aripi. După altă credință, acesta avea înfățișarea de rățoi și pentru acest cuvânt, când gospodinele românce taie

¹ Cred.rom. din com. Catanele, jud. Dolj, comunic. de dl Șt. Șt. Tuțescu.

² *Idem*, dict. de Simion Luca, de peste 100 de ani, comunic. de același.

³ Elena N. Voronca, *Datinile și credințele poporului român*, Cernăuți, 1903, p. 881.

⁴ *Ibidem*, p. 22.

⁵ S. Fl. Marian, *Insectele*, București, 1903, p. 122.

rațe pentru pregătirea bucatelor, aruncă deoparte capetele de rățoi, iar pe ale rațelor, nu¹.

În Moldova de Sus, și anume prin jud. Suceava, se crede că „era o vreme când nu era lume, nici pământ, nici dobitoace, nici *poedia* asta așa de rea și șugubață de oameni ca azi, nici nimica. Nu era alta decât *văzduh* și *apă*, iar *Dumnezeu Savaon* și cu *Antihârț* locuiau tot în văzduh; acestea erau singurele făpturi pe atunci. Încolo, nu era țipenie de vreo altă făptură ori vreo altă lighioană. Necuratul *fârtățea* pe *Milostivul*, iar *Milostivul* îl nefărtățea, adică [atunci] când *Sarsailă* zicea lui Dumnezeu „fărtate”, *Milostivul* îi înturna „nefărtate”².

Credința că Dumnezeu umblă pe apă alături cu Diavolul o găsim și în jud. Botoșani; se adaugă însă că alături de dâșii se afla și *Sf. Petru*³.

Prin jud[eu]l Tutova se crede că „înainte de a se zidi pământul, cât vedeai cu ochii nu era decât apă și iar apă. Atunci s-au prins frați de cruce *Dumnezeu* cu *Sf. Petru* și cu *Faraon*, – *Scaraoschi*, mai-marele dracilor, – și au făcut un zapis drept cheazășie că n-au să se despartă niciodată. Și umblau așa toți trei prin apa aceea, neavând deloc unde să se așeze”⁴.

Prin alte părți, tot din jud. Tutova, se vorbește asemenea de *apă*, dar „Dumnezeu era *salta-singurel*” și „se plimba cu corabia pe deasupra apelor, iar vâslaş avea un îngerel pe care-l chema *Andreiu*”⁵.

De prin jud[eu]l Dolj avem această culegere:

„La început, tot cât vedem astăzi pe pământ, era numai *apă*. De lumină nu se pomenea, Doamne ferește. Deodată s-a născut *Dumnezeu, Sabaot*, așa, din senin, pe o frunză de *plămână*”⁶, și tot

¹ Cred. și dat. Rom. din jud. Tutova, comunic. de dl P. G. Savin. – Voronca, *Op. cit.*, p. 6-7.

² I. Teodorescu, în *Șezătoarea*, II, p. 99.

³ Cred. rom. din Mănăstireni, comunic. de dl D. Gr. Furtună, stud. teolog.

⁴ Cred. rom. din Florești, com. comunic. de dra Virginia Stan.

⁵ *Etym. magn. rom.*, col. 1185.

⁶ Probabil *Nuphar luteum*, Smidt., „buruiiană cu foaie lată ce crește pe fundul apelor stătătoare”.

atunci s-a născut și *soarele* deasupra apelor, pe cer. *Cerul* tot atunci s-a văzut. O fi fost înainte, n-o fi fost, nu se știe, că era întuneric. Prin nașterea soarelui, lumina s-a răspândit pe fața *pământului*¹. Văzând această lumină, *Dracul* ieși din fundul unei bălți, vechea lui moșie, și se duse pe uscat (?), se duse până dete de un *copil*, pe o frunză de *plumună*, cu care a început a vorbi:

— Ce ești tu? măi băiete!

— Eu sunt Dumnezeu Sabaot.

— Dar acela cine este? – arătând Soarele.

— Acela este ajutorul meu, Soarele”².

4. În sfârșit, cu totul singuratică aflăm următoarea povestire bucovineană:

„La început nimic nu era pe lume decât un *munte* mare, purtat de vânturi încolo și încoaice; din vârful lui ieșea foc fără curmare. Din acest foc s-a născut o femeie, cu trup numai, căci n-avea cine să-i dea viață. Cum s-a născut, trupul ei a fost luat de vânturi și purtat în toate părțile, până ce, într-un târziu, a ajuns la *Vântul cel mai de sus*, unde a căpătat viață. De acolo, această femeie s-a coborât pe munte.

Pe munte, într-o vreme, găsește dânsa două bucăți de *fier*, pe care le înghiți fără nicio pricină. Din aceste bucăți de fier purcede femeia grea, iar mai târziu naște doi copii, doi *necurați*: unul șchiop, dar înțelept, și altul prostuț.

Crescând mari cei doi necurați și umblând veșnic pe munte fără nicio treabă, s-au gândit ei cât s-au gândit și au ajuns cu socoteala că, dacă ar avea lut, multe lucruri ar face. Dar de unde lut, când pe muntele acela nu se află nimic altceva decât fier și iarăși fier?

— Coboară tu, zise dracul cel șchiop, dar înțelept, – în fundul mării și adu lut de acolo.

Dracul celălalt se supuse numaidecât, coborî în adâncul mărilor și, luând lut, îl aduse pe munte fratelui său. Acesta, cum s-a văzut

¹ Citește: *apei*.

² C. Rădulescu-Codin și Șt. Șt. Tuțescu, *Dăfii*, Craiova, fa., p. 36.

cu lut, îndată a făcut un cal, cum sunt caii în zilele noastre, dar cal numai cu trupul, fără viață și, prin urmare, fără putință de a merge.

Văzând aceasta, cei doi drăcușori, prinseră din nou a se sfătui și din sfatul lor rămase ca fiecare să intre în calul cel de lut, să-și pună mâinile și picioarele în picioarele calului și să tragă căruța; cellalt putea să stea în căruță și astfel să se plimbe de mai mare dragul.

Intră întâi dracul cel mai prost în cal și trase cât se poate de bine. Mai pe urmă ostenind, dădu rândul celui șchiop; acesta se sprijini în cele două mâini și în picior, și astfel șchiopătând, își împlini și dânsul rândul cuvenit. Urmează apoi din nou dracul cel prost și iarăși cel șchiop, dar acum fratele cel întreg la trup, prețuind mai mult tihna din căruță, își trase cu socoteala că mai bine ar fi să rămână dânsul în căruță, iar fratele său să tragă de-a pururi vârat în calul de lut. Și pe gânduri multă vreme nu stătu, că îndată închise pe dracul cel șchiop în cal, iar dânsul se așeză în voie pe scaunul trăsurii.

Șchiopul trase cât trase, dar, de la o vreme săturându-se, își luă lumea în cap și se tot duse. *Dumnezeu* era pe atunci pe lume nevăzut și necunoscut de drac și nici de mama lor¹.

5. Cosmogonia greacă și cea romană nu ne pot arăta nimic în această privință. Aceste cosmogonii, putem să spunem, nici nu ne sunt cunoscute sub forma lor firească, adevărată, populară. Desigur că atât grecii, cât și romanii au avut credințele și legende lor cosmogonice generale sau regionale, care nu s-au cules; și chiar dacă cugetătorii contemporani le știau, ei le comentau din punctul de vedere al *școlii filosofice* ce patronau, le simplificau și le amplificau, așa că dintr-o credință populară ieșea o teorie necunoscută întâi și apoi îmbrățișată numai de elevii școlii, care ne-au lăsat scriptele; astfel s-a născut un haos de explicațiuni filosofice și poetice care n-au nicio legătură cu credințele curente ale poporului:

Hesiod strigă: „înainte de toate a fost *Haosul*”!

Slavii de prin Galiția povestesc ca și noi despre o mare albastră fără de margini, în mijlocul căreia se afla un *frasin* verde. Pe el

¹ Voronca, *Datinile*, p. 143-144.

stăteau trei *porumbițe* ce plănuiau facerea cerului, a soarelui și a lunii din aurul ce l-ar fi putut scoate din fundul mării¹.

Ucrainenii pomenesc despre *apă* și despre tovărășia dintre Dumnezeu și diavol². Tot astfel și alte popoare slave. „Dumnezeu, înainte de facerea lumii, umblă pe apă și întâlnește astfel pe Diavol.³ Tot la ucrainieni aflăm și varianta care-i substituie pe *Iisus Hristos* și *Sf. Petre* lui Dumnezeu⁴.

În sfârșit, credința despre o *apă* primordială, care însă îneca în mijlocul unui nesfârșit întuneric pământul, o aflăm și la unele popoare din America⁵.

¹ A. Lefebvre, *La religion*, Paris, 1892, p. 60.

² *Mélysine*, t. IV, p. 218, cf. *Șezătoarea*, II, p. 106.

³ L. Leger, *Esquisse sommaire de la Mythologie slave*, Paris, 1882, p. 12. Autorul împrumutând șirele acestea de la Erben, care publicase niște articole asupra mitologiei slave în *Naucny Slovník* (Praga 1863-73), zice: „Pe vremea când Erben scria acestea [ca adevărate tradiții slave], nu se cercetase îndeajuns literatura cărților slavone zise *apocrife*, adică a lucrărilor ce reproduc – după originale grecești – legendele cu care *Biblia* a fost pe vremuri luminată («embellie») sau mai adesea desfigurată. Lucrările acestea sunt originare din Bulgaria și-s traduse de bună seamă din grecește, iar această limbă le are din literatura ebraică sau persană”.

⁴ *Revue des traditions populaires*, Paris, X, p. 417-418.

⁵ G. de Rialle, *La Mythologie comparée*, Paris, 1878, p. 351.

Partea a II-a

Zidirea Pământului

Capitolul I

Dumnezeu și Diavolul

1. Dintre mulțimea de legende pe care le are poporul român cu privire la *zidirea*, *urzirea* sau *facerea lumii*, adică a *pământului*, cele mai multe ne vorbesc despre o tovărășie voită sau întâmplătoare dintre Dumnezeu și Diavol și despre pizma ce și-o arată Necuratul împotriva lui Dumnezeu după zidire – încercarea de a-l îneca spre a rămâne numai dânsul stăpânitor.

După cum am arătat, este vorba, mai întâi, despre *apa* cea fără de margini pe care umbla Dumnezeu și Diavolul, fără ca să se cunoască între dâșii, după care urmează o legendă bucovineană:

Într-o zi se întâlnesc amândoi și se întreabă:

— Cum te cheamă pe tine? zice Dumnezeu Diavolului.

— *Nifărtache* mă cheamă, a răspuns dracul. – Dar pe tine?

— Pe mine mă cheamă *Fărtache*.

Pe urmă au stat ei ce au stat, au mai vorbit ce-or fi mai vorbit și iată că se hotărără ca să facă pământul. Și zise Dumnezeu:

— Coboară-te, *Nifărtache*, tocmai în fundul mării și ia de acolo pământ în numele meu, ca să avem din ce să facem lumea peste apă.

Diavolul se scufundă numaidecât în fundul apei, dar, din mândrie, nu luă pământ în numele lui Dumnezeu, ci în numele său. Cum luă pământul, începu să meargă către fața apei spre a-l duce la Dumnezeu, dar apele bătându-l din toate părțile, țărâna i-a fugit din mână și, când a ajuns deasupra, nu mai avea nimic. De aceea Dumnezeu îi zise:

— *Vezi?* Aceasta ți s-a întâmplat pentru că n-ai luat lutul în numele meu. Acum dracul era în apă până la genunchi.

Dracul coborî pentru a doua oară în fundul mării și zise:

— Iau pământ în numele meu și nu într-al lui Dumnezeu.

Dar până să iasă, a pățit ca și întâia dată, mai ales că Dumnezeu îi făcuse și gheață deasupra, așa că, până s-o spargă diavolul, tot pământul i-a fost luat din mână de apă.

Acum dracul era în valuri până la brâu.

A treia oară necuratul pătimi la fel, iar în apă se găsea până la gât.

— Vezi, îi zise Dumnezeu, nici de data asta n-ai făcut cum te-am învățat eu; bagă bine de seamă că ai să te îneci.

Dar Diavolul, pace să asculte! Se coborî, luă pământ numai în numele său, dar, când să iasă, se izbi cu capul de gheață. Și fiindu-i teamă lui Nifärtache ca să nu se înece, se lăsă la fund, luă pământ și în numele lui Dumnezeu și începu să se urce în sus. În unghii i-a rămas de data asta numai atâta lut cât putu Dumnezeu să scobească pe sub dânsule cu un pai. Din cele câteva firișoare a făcut Ziditorul o turtiță, a suflat-o, a păturit-o cu palmele și a mărit-o astfel până când turta s-a făcut ca un pat.

— Iată, zise Dumnezeu, avem acum pat pe care să stăm și să ne odihnim la noapte.

— Avem, Färtache, îi răspunse dracul.

Vine apoi seara și noaptea pentru odihnă, când oamenii buni dorm, iar cei răi fac fel de fel de socoteli păgubitoare pentru alții. Dumnezeu, ostenit cum era, se culcă și adormi, iar Dracul își cloci în cap chipul cum să ucidă pe Dumnezeu și să rămână el singur stăpân peste pământul cel nou. Socotește el cât socotește și află cu cale că bine ar fi să rostogolească pe Dumnezeu în apă și să-l înece.

Se apucă, dar, și-i făcu vânt în apă, dar minune, în loc să înece pe Dumnezeu, văzu că pământul tot crește în juru-i, astfel că de înecat nici vorbă nu era. Dracul s-a trudit în chipul acesta toată noaptea, tot rostogolind pe Dumnezeu în toate părțile, așa că pământul nostru, din mărimea unui pat cât era la început, a ajuns să fie atât de mare, cât îl vedem în zile noastre.”¹

¹ Voronca, *Op. cit.*, pp. 5-6.

2. Întâia variantă a acestei legende, asemenea bucovineană, ne spune aproape același lucru: *Dumnezeu și Dracul* vrând să-și facă un pat, ca să aibă pe ce să se odihnească, pleacă cel de-al doilea să aducă „sămânță de pământ” în numele lui Dumnezeu, dar, nescotindu-i porunca, Diavolul ajunge sus fără sămânță. Tocmai a treia oară ia pământ în numele său și al lui Dumnezeu, astfel că-i rămâne sub unghii sămânța, din care Dumnezeu face o turtiță. Urmează apoi cazna Dracului de a îneca pe Dumnezeu, în cele patru părți, lucru care aduce creșterea nesfârșită a pământului¹.

3. A doua variantă, asemenea bucovineană, se deosebește de cea de mai sus numai prin început și sfârșit:

„*Dumnezeu* umblând pe apă în chipul unui *hulub*, vede pe *Necuratul* cu trei rânduri de aripi, muncindu-se pe fața apei cu o grămadă de spumă înaltă cât casa și-l întreabă:

— Ce faci acolo?

— Voiesc să-mi fac un loc pe care să mă pot așeza și odihni.

— Ei, degeaba te trudești tu, că nu vei ieși la niciun capăt. Fă cum îți spun eu.”

Urmează apoi scufundarea de trei ori a *Necuratului* și facerea patului de către Dumnezeu.

„— Mâni îl vom blagoslovi, zise ziditorul înainte de a se culca. *Necuratul* fuge cu Dumnezeu în brațe ca să-l îneca la malul apei spre răsărit, spre apus, apoi la miazănoapte și în urmă spre miazăzi, dar pământul crescând, nu izbuti.”

A doua zi *Necuratul* află de la Dumnezeu că în chipul acesta pământul a fost *blagoslovit* prin semnul *Sfintei cruci*².

4. A treia variantă, tot bucovineană, sună la fel. La sfârșit e vorba de *botezul pământului*, care se îndeplinește prin *crucea* făcută de Diavol, târând pe Dumnezeu de picioare în cele patru părți³.

5. A patra variantă bucovineană, grăind la fel, adaugă că de la nisipul adus de *Nefărtate* sub unghii se crede că se trage *negrul*

¹ Marian, *Insectele*, p. 122-124.

² Voronca, *Datinile*, p. 6.

³ *Ibidem*.

*de sub unghiile oamenilor din ziua de astăzi*¹. La moartea omului acest negru se taie, și unghiile se curățesc, spre a merge răposatul pe lumea cealaltă curat ca mirul, ca să nu pună necuratul stăpânire de veci pe dânsul².

6. A cincea variantă bucovineană nu mai pomenește gândul Diavolului de a îneca pe Dumnezeu³.

7. A șasea variantă, culeasă din jud. Botoșani, sună precum urmează:

„Peste tot, la început, era numai o apă. *Dumnezeu, Uciganul și Sf. Petrea* ședeau deasupra. Într-o zi – cum ar fi fost zilele pe atunci! – mână Dumnezeu pe Ucigan în fundul mării ca să aducă moluz. Zice:

— Măi nefărtate! Dacă mi-i scoate tu *moluz* din fundul mării, apoi într-adevăr ești tare!

— Bine, frate, ți-o aduce.

Și cufundându-se *Aghiuiță*, a luat și a tot scociorât gload de acolo din fund. D-apoi dacă ce folos? Până s-ajungă la fața apei, l-a prăpădit tot, căci gloadul, se înțelege, atâta cale de loc, s-a spălat prin apă. Se duce bietul Aghiuiță și a doua oară: pățește tot așa; se duce și a treia oară; iar vrând Dumnezeu, amu se-ntoarnă el cu vreo câteva fire de moluz printre unghii.

Din acest moluz se apucă Dumnezeu și alcătuieste o turtiță rotundă. Blagoslovind-o, turtița s-a tot întins de s-a făcut așa de mare, cam cât ar fi putut dormi pe dânsa trei oameni. Ea se ținea deasupra mării, căci Dumnezeu o potrivise bine pe cele patru *trestii* în vârful cărora stau patru *pești* mari. (Așa că atunci când peștii felezuiesc din coadă, trestiiile se cutremură și pământul nostru se hâțână și el.)”

Vasăzică, la început nu era pământ decât pentru trei oameni, căci într-adevăr făcându-se noapte, Dumnezeu s-a culcat la o margine, Uciganul la mijloc, iar Sf. Petrea la cealaltă margine.

¹ Expresie pentru a arăta „puțin”: nici cât (câtu-i) *negru sub unghie!*

² Marian, *Înmormântarea la români*, București, 1892, p. 49-52.

³ Voronca, *Op. cit.*, p. 22.

Într-un târziu, Necuratul se gândește cu gând rău să înece pe Dumnezeu. Căci ce zicea? „Cum el să poată face o minune și eu nu?” Și prinde a împinge pe Dumnezeu de pe turtiță spre apa mării. Da’ de unde să se înece Dumnezeu! C-atunci, vorbind la drep-tul, nici dracul n-ar fi mai trăit. Ci turtița se tot întindea și s-a tot întins, până a ajuns pământul nesfârșit de mare, cum nesfârșit de mare fusese și opinteala răutăcioasă a lui *Naghea*!¹

8. Tot cam aceleași lucruri ne spune și a șaptea variantă, culeasă din jud. Tutova: Era *Dumnezeu, Faraon* sau *Nefârtatele*; Sf. *Petru* în aceasta, ca și în varianta de mai sus, nu are niciun rol².

9. A opta variantă, culeasă în jud. Suceava și publicată în graiul local, o dăm în transcriere literară nu atât pentru amănuntele care lipsesc în variantele de până aici, cât mai ales pentru frumusețea cu care sunt povestite:

„Umblând [Dumnezeu *Savaoț* și cu *Antihârț*] ei așa, se și satu-raseră, una, și al doilea se și osteniseră de atât umblet prin văzduh. Amu ce să facă ei, pe ce să se pună ei, să se hodinească *cât de-un pic*? Le trebuia un pătuț ori batâr un scăuieș, să mai poposească, fie cât de rău, numai să fie, că „rău e cu rău, dar mai rău fără rău”.

— Fârtate, să facem un petec de pământ ca un scaun și ne-om odihni pe el!

— Bine, nefârtate, dar ce-i pământul acela, cum și din ce să-l croim noi?

— Tare mai ești prost, fârtate! Lasă că-l fac eu; numai să-mi mai ajuți și tu unde n-oi putea.

— Bine, bine, fă, că ți-oi da și eu mână de ajutor.

Atunci *Hâdache* unde se repede, măi, și tocmai în fundul mă-rii se oprește, umflă o mână de năsip și *amandea* înapoi. Când să iasă deasupra, cată-n palmă, niciun pic de năsip: apa îi tot măci-nase năsipul din palmă pân-a rămas cu nimic. Ce să facă el? Cu fârtatu-său se prinsese și, când colo, năsip – după cum crezuse el

¹ Culegere din com. Mânăstireni, comunic. de dl D. Gr. Furtună.

² Culegere din com. Florești, comunic. de dra Virginia C. Stan.

– n-adusese. Nu mai avea astâmpăr; *ițea* din *gobleie*¹, cum ițează un cal când îl pișcă *sclepții*². Mă rog, nu-și mai avea astâmpăr, ca și când i-ar fi sfârâit cu hâbul³.

Fuge el iară, mai umflă o mână de năsip și tivai înapoi. Când să iasă, cată-n palmă: ia năsip dacă ai de unde. Parcă era un făcut, așa îi fugea năsipul din palmă; și el de simțit, pace!

Ia, amu era amu: năsip, umblase de două ori și nu putuse scoate; pe fârtatu-său ar fi vrut tot el să fie mai *chitaci* și să-l pună-n cofă; da' amu nu mai știa ce să facă; drept le gătise, nu alta; le dase toate pe una și nici aceea nu era bună.

Umbla amu năuc în toate părțile și era *crămăluit*⁴, de drept îi venea să se spânzure de ciudă. Își mușca mâinile și-și smulgea părul, nu alta.

Stă el, își face măsurii: „Mai mă cumpăn să mai mă duc o dată, ori să nu mă duc? Da, știi eu ce-i de făcut?! Ei, da ce-a da târgul și norocul, tot mă duc.” Și știobalc, s-a cam mai dus. Ce i-a fost lui a ajunge până-n fund? Într-un buc a fost acolo. Ia el iară o mână de năsip și-o strânge așa de tare, că i-au intrat unghiile în carnea mâinilor. Și o ia înapoi *cătinel*⁵. Merge el o bucată bună, cată-n palmă și [acolo] numai o leacă de năsip; atunci atâta s-a speriat el de rău, că a fost mai să-și sară din minte, a fost mai să zăluzească. „Ei, nu-i niciun chip”, zice: „s-a ales că trebuie să mă rog de el!”

– Fârtate, ajută-mă, zice Naiba, ca și cum ar fi zis „Doamne, ajută-mi!” Când a ieșit afară, a căutat năsipul: atât a mai găsit, cât îi mai rămăsese pe sub unghii, și încă ce? și acesta, de nu zicea „Fârtate, ajută-mi”, nu i-ar mai fi rămas, feritu-l-a Dumnezeu!

S-au dat ei atunci, măi nene, și au tot scobit pe sub unghii și au tot stupit pe hăzâniile ce le scotea Dumnezeu de pe sub unghiile lui și Dracul, – cruce de aur cu noi, – de pe sub ale lui. Tot le-au

¹ Picioare.

² Tăunii.

³ *L-ar fi fermecat.*

⁴ *Muncit de gânduri.*

⁵ *Încet.*